

**АКТУАЛІЗАЦІЯ СЛОВА-ОБРАЗУ «ЗЕМЛЯ»
У НОВЕЛІСТИЦІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**ACTUALIZATION OF THE WORD-IMAGE "EARTH"
IN VASYL STEFANYK'S SHORT STORIES**

Бабій І.О.,

orcid.org/0000-0001-9997-2392

кандидатка філологічних наук, доцентка,

доцентка кафедри української мови

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

У статті «Актуалізація слова-образу ЗЕМЛЯ у новелістиці Василя Стефаника» визначаємо текстотвірні та образотвірні особливості реалізації слова-образу ЗЕМЛЯ в окремих новелах Василя Стефаника, зокрема у збірці «Земля», де цей образ, на нашу думку, є ключовим. Сислове навантаження аналізованого слова-образу значно розширюється і поглиблюється саме завдяки різновекторному розгортанню тексту та наявності в ньому кореферентів, які доповнюють словникові значення номінації ЗЕМЛЯ контекстуальними, символічними та тропеїчно-образними конотаціями.

Слово-полісемант ЗЕМЛЯ в авторській інтерпретації отримує додаткові смисли завдяки контексту і включенню його в різноманітні тропеїчні структури (метафори, порівняння, епітетні конструкції, риторичні звертання тощо). Зазначимо, що проаналізовані художні засоби значно розширюють сислове навантаження ключового слова, є маркером індивідуального стилю автора, його мовної картини світу, а також мовної картини світу його персонажів – покутських селян.

Вважаємо, що розгортання асоціативно-образного поля слова-образу ЗЕМЛЯ в аналізованих новелах реалізується у двох основних смислових векторах, але не обмежується ними. Перший: земля як верхній шар земної кори, суша, ґрунт; другий: земля як планета, місце життя і діяльності людей, країна, край, держава, Україна. Підкреслимо, що важливим смисловим пластом слова-образу ЗЕМЛЯ є патріотичне розуміння своєї землі не тільки як рідного села чи рідної місцевості, а як цілої України.

Також відповідно до народних уявлень цілком логічно одним з основних авторських трактувань є розуміння землі не просто як родючого шару ґрунту, а як живого організму, істоти.

Отримані результати проведеного дослідження засвідчують, що у мовній картині світу Василя Стефаника слово-образ ЗЕМЛЯ набуває багатьох додаткових смислів, зумовлених як різноаспектністю тематики новел досліджуваної збірки «Земля», так і насамперед основними характеристиками стильової домінанти автора.

Ключові слова: кореференти, синоніми, слово-образ, текст, текстовий сегмент, художній текст, художні засоби, текстотвірність, номінація.

The article «Actualization of the word-image EARTH in Vasyl Stefanyk's short stories» deals with the text-forming and pictorial features of the word-image EARTH realization in different short stories by Vasyl Stefanyk, in particular in the collection of short stories «The Earth», where this image is the main image. The semantic load of the analyzed word-image is significantly expanded and deepened due to the multi-vector unfolding of the text and the presence of co-referents in it, which complement the dictionary meaning of the EARTH nomination with contextual, symbolic and tropical connotations.

The polysemant word EARTH in the author's interpretation acquires additional meanings due to the context and its inclusion in various tropical structures (metaphors, comparisons, epithet constructions, rhetorical appeals, etc.). It should be mentioned that the analyzed artistic means significantly expand the semantic load of the keyword, are the marker of the author's individual style, his linguistic picture of the world, as well as the linguistic picture of the world of his characters – Pokut peasants.

We believe that the development of the associative-image field of the word-image EARTH in the analyzed short stories is realized in two main semantic vectors, but is not limited by them. The first semantic vector: land as the upper layer of the earth's crust, land, soil; the second semantic vector: earth as a planet, place of life and people activity, country, land, state, Ukraine. We emphasize that an important semantic layer of the word-image EARTH is a patriotic understanding of own land not only as a native village or native area, but as a whole of Ukraine.

Also, according to folk beliefs, quite logically one of the main author's interpretations is the understanding of the earth not just as a fertile layer of soil, but as a living organism, a creature.

The results of the study show that in the Vasyl Stefanyk's linguistic picture of the world, the word-image EARTH acquires many additional meanings due to the diversity of themes of short stories of the studied short stories collection «The Earth» and primarily the main characteristics of the author's stylistic dominance.

Key words: co-referents, synonyms, word-image, text, text segment, artistic text, artistic means, text creation, nomination.

Постановка проблеми. 14 травня 2021 року світ відзначав 150-річчя від дня народження, за словами Івана Франка [1, с. 3], «правдивого артиста» й «абсолютного пана форми» – Василя Стефаника. Творчість цього одного з найкращих українських новелістів висвітлювалася неодноразово у студіях багатьох суміжних чи й різногалузевих наукових площин, однак все ще надає матеріал для нових і нових досліджень та інтерпретацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчий доробок Василя Стефаника неодноразово був у центрі уваги дослідників-представників багатьох галузей і напрямків науки, причому як «континентальних» українців, так і діаспорян (до останніх належать, зокрема, Т. Кобзей, І. Костецький, Л. Луців, Л. Рудницький, М. Стех, Д. Струк, О. Черненко та ін.).

Серед найдавніших дослідників назвемо такі прізвища, як О. Грицай, М. Козоріс, В. Коряк, С. Крижанівський, Б. Лепкий, І. Миронець, Леся Українка, І. Франко, С. Шаховський тощо.

Найпомітнішими і найвідомішими працями відповідної тематики є книга Ф. Погребенника «Василь Стефаник в критиці і спогадах» [2], посібник для вчителя «Василь Стефаник. Життя і творчість» О. Гнідан [3], колективна монографія «Василь Стефаник – художник слова» [4], монографія Р. Піхманця «Іван Франко і Василь Стефаник: Взаємини на тлі доби» [5], матеріали Міжнародного наукового конгресу «Василь Стефаник і світова культура», присвяченого 150-річчю з дня народження письменника (Івано-Франківськ, 2021), монографія Ольги Слоньовської «Василь Стефаник: маестро української новели» [6] та багато інших.

Також окремими цікавими жанрами стефанікознавчих студій є художня біографія В. Косташука «Володар дум селянських» [7], «Дорога. Літературний портрет В. Стефаника» Я. Гояна [8], біографічний роман С. Процюка «Троянда ритуального болю» [9], біографічне есе Р. Горака «Кров на чорній ріллі» [10], художньо-есеїстичне видання Р. Горака у 3 книгах «Василь Стефаник» [11] тощо.

На окрему увагу заслуговує комп'ютерна гра-вікторина «Шлях Василя Стефаника», яку розробили до 150-річчя від дня народження письменника викладачі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ), зокрема філологи (Г. Волошук, О. Русакова, О. Солецький) і програмісти (В. Ровінський), за допомогою коломийського художника В. Дудіна.

Науково-теоретичними засадами різноаспектних досліджень творчості В. Стефаника є також дисертаційні, есейні чи інші напрацювання у сфері літературознавства загалом (С. М. Баран, Р. Б. Голод, М. Грицюта, О. С. Деркачова, М. Жулинський, О. В. Казанова, Н. В. Мафтин, С. Й. Микущ, А. С. Островська, Р. В. Піхманець, Ф. П. Погребенник, С. В. Процюк, С. Г. Пушик, О. В. Слоньовська, С. І. Хороб та ін.), мовознавства (І. М. Бабій, М. І. Голянич, Т. О. Свтушина, І. Букса, Ю. О. Калимон, М. П. Лесюк), перекладознавства (М. С. Середич), порівняльного літературознавства (Н. М. Ботнаренко, С. М. Ямборко, Н. Я. Яцків), літературного джерелознавства і текстології (В. В. Єрмак), методики викладання (О. Гнідан, Д. Єсипенко, Л. Ликова, Л. Лукова, І. М. Проценко), педагогіки (Л. Круль), історії (І. Я. Соляр, І. Монолатій), економіки (С. Копчак), кіно- і театральної режисури (О. Бельський, В. Вітер, Р. Держипільський, Л. Осика, О. Санін) та ін.

Тритомник у чотирьох книгах «Зібрання творів» [12], упорядкований науковцями Прикарпатського національного університету (Івано-Франківськ), містить твори письменника, у тому числі і прижиттєві видання, його листи та виступи, публіцистику, переклади текстів багатьма іноземними мовами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, незважаючи на таку значну кількість як власне наукових, так і науково-популярних чи дидактичних публікацій, присвячених творчості В. Стефаника, титанічність його праць дає можливість розкривати все нові й нові, досі не з'ясовані, аспекти, у чому вбачаємо актуальність і нашого дослідження. Для опрацювання було обрано збірку «Земля» – п'яту збірку творів автора, яка вийшла в 1926 р. Саме в ній Стефаник якнайкраще описує важливість землі-годувальниці, земля-ойкумени (О. Слоньовська), розкриває як трагічну і складну долю галицьких селян під час війни, так і пробудження української національної свідомості та наступну поразку визвольних змагань. Тобто вже сама різноаспектність тематики новел, які складають цю збірку («Вона – земля», «Марія», «Діточка пригода», «Пістунка», «Сини», «Воєнні шкоди», «Morituri» і «Дід Гриць») засвідчує таку ж різноаспектність авторської кваліфікації ключового референта цих текстів – слова-образу ЗЕМЛЯ.

Постановка завдання. З огляду на все зазначене вище, метою статті є всебічний аналіз слова-образу ЗЕМЛЯ у новелах Василя Стефаника з однойменної збірки (у тексті вказуватимемо тільки сторінку з видання «Камінний хрест» [1]).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглянемо, як автор актуалізує значення аналізованого слова, використовуючи його як основні словникові, так і додаткові, однак не менш релевантні семи.

Академічний тлумачний словник української мови у 20 томах подає таке тлумачення лексеми ЗЕМЛЯ:

«ЗЕМЛЯ́, і́, ж. 1. тільки одн. (з великої літери).

Третя від Сонця велика планета Сонячної системи, яка обертається навколо своєї осі й навколо Сонця. // Місце життя і діяльності людей.

2. тільки одн. Верхній шар земної кори. // Земляна поверхня, площина, по якій ходять.

3. тільки одн. Речовина темно-бурого кольору, що входить до складу земної кори.

4. тільки одн. Суша (на відміну від водяного простору).

5. Грунт, який обробляють і використовують для вирощування рослин.

6. Країна, край, держава.

7. У Німеччині, Австрії – основна адміністративно-територіальна одиниця» [13].

Безумовно, в авторській інтерпретації аналізованого слова присутні майже всі словникові значення, за винятком останнього, яке є термінологічним і, як бачимо, стосується адміністративно-територіального устрою Австрії та Німеччини. Однак аналіз засвідчує, що навіть така велика кількість лексикографічно зафіксованих значень збагачується, розширюється і метафоризується завдяки контексту, набуваючи додаткових конотацій і смислів. На нашу думку, розгортання асоціативно-образного поля слова-образу ЗЕМЛЯ в аналізованих новелах реалізується у двох смислових векторах. Перший – навколо 2, 3, 4, 5 словникових значень слова ЗЕМЛЯ. Другий – навколо 1 і 6 значень, але не обмежуючись ними. Розглянемо детальніше.

Перший вектор. Звичайно, в Стефаниковому розумінні ЗЕМЛІ присутні насамперед найпоширеніші значення цього слова, коли мається на увазі земляна поверхня, площина, по якій ходять, чи речовина темно-бурого кольору, що входить до складу земної кори, або протиставлення земля / вода: «І він кинув **грудкою землі** в жайворонка, та жайворонок ще краще почав співати над його головою і не хотів летіти до Бога» [с. 165]; «Він зварив кулешу, убрав білу сорочку, повечеряв і затих. Потім прикляк до **землі** і молився...» [с. 167]; «Всі скакали в ріку, що несла на собі багряну заграву і подобала на мстивий меч, який простягся **здвож землі**» [с. 155].

Однак одне з основних значень, які має на увазі Стефаник, коли пише про землю, це словникове значення 5 (грунт, який обробляють і використовують для вирощування рослин). У таких випадках автор використовує ще й кореферентні синоніми ПОЛЕ, НИВА, РІЛЛЯ, СТЕРНЯ, які актуалізують додаткові семи і мікробрази аналізованого слова-образу: ця земля – оброблена, це не просто грунт, це поле, готове до засівання, чи, навпаки, з якого щойно зняли урожай. Наприклад: «Старий Максим волочив яру пшеницю кіньми добрими, молодими. Борони літали по **землі**, як пера. Максим кинув капелюх на **ріллю**, сорочка розіпнялася і впала аж на плечі. Хмара куряви з-під борін засипала його сивий чупер на голові і на грудях. Він галасував, лютився, а люди з **сусідніх нив** говорили до себе...» [с. 163]. «Вони такі тихонькі на міській ринку, як риба, розкидана по дорозі; гинуть тікати в **зелене поле**» [с. 175]. «Лишаю **букачу поля**, на кого вже ви тепер скажете, аби, як будуть згортати кістки наших стрільців у купи, то аби і за мене хто там згорнув кілька лопат» [с. 177]. «Діду, – кажуть, – ми вам печи будемо, прати будемо, запишіть нам **поля**» [с. 165].

Оригінальне порівняння (новела «Вона – земля») «А то в мене **ниви, як віці добре годовані, чорні та кучеряві**» [с. 152] засвідчує любов селянина до землі, нерозривний зв'язок із нею як з матір'ю-годувальницею, але разом із тим і підкреслює майстерність Стефаника як письменника, адже він вкладає у уста свого персонажа цілком органічне для мовної картини світу покутського селянина порівняння чорної зораної землі з чорними кучерявими вівцями.

Яскраві описи, на які натрапляємо в монологах персонажів новел, засвідчують, що земля – це фактично життєва необхідність для селянина, засіб виживання, можливість для роботи і капіталовкладення; посаг: «– Наше діло з **землею**; пустиш її, то пропадеши, тримаєши її, вона всю силу з тебе вігортає, вічерпує долонями твою душу; ти припадаєши до неї, горбиши, вона з тебе жили вісотує, а за то у тебе отари, та стада, та стоги. І вона за твою силу дає тобі повну хату дітей і внуків, що регочуться, як срібні дзвінки, і червоніють, як калина...» [с. 152]. Або: «А борони притихали, **земля** подавалася, розсипувалася, Максимові ноги чули під собою м'якість, тут м'якість, яка дуже рідко гостить у душі мужика; **земля** дає йому ту м'якість, і зате він її так любить» [с. 164].

Також в умовах постійної роботи на землі, залежності життя від неї, від її урожайності, а також цілком відповідно до народних уявлень

[14, с. 243] логічним є сприйняття землі не просто як родючого шару ґрунту, а як живого організму, істоти. Це, як бачимо і з прикладів вище, передано за допомогою включення аналізованого слова в різноманітні тропеїчні структури: риторичні звертання («*А ти, **небого ниво**, малий спасибіг будеш мати з цієї старої крові, бо стара кров, як старий гній, ніц не родить...*» [с. 164]), доповнення персоніфікованими епітетами («*Сиві стерні передавали в її душу свій шепіт, шелестіли до вуха*» [с. 155]), метафори («*Дороги дудніли й скрипіли, їх мова була страшна і той зойк, що родився зі скаженої лютості, як жерло себе залізо і камінь. Здавалося, що земля скаржиться на ті свої рани*» [с. 155]).

Неперсоніфікованим, однак цікавим для аналізу є і порівняння, яке виділяємо в новелі «Сини»: «*Голосно зарідав, **приляг до землі і нею, як хустиною, обтирає слюзи і почорнів...***» [с. 166]. Тут дієслово *приляг* і порівняння *як хустиною* на перший план виносять такі контекстуальні «якості» землі, як *м'якість, ніжність, здатність прихистити і втішити*: на неї можна прилягти, як на постіль, і нею можна втерти слюзи, як м'якою хустиною.

Другий вектор. Ще одним великим пластом значень є розуміння землі як цілого світу (так, як це уявляють собі персонажі). Це розуміння конкретизується і розростається у тому числі і через декілька, інколи навіть енантіосемічних, смислових протиставлень:

- *ця земля цей світ, цей «мир»*) ↔ *інший світ, тобто потойбіччя;*
- *своя земля* (тут спостерігаємо градаційне розгалуження *поле, маєток, село, батьківщина, Україна*) ↔ *чужа земля.*

Простежимо детальніше на основі цитат із новел Василя Стефаника.

Перше протиставлення: *земля (цей світ, світ свій (Божий), мир веселий, мир хрещений)* ↔ *земля (інший світ (бути закопаним у землю)).*

Нерозривність зв'язку людини і землі в аналізованих текстах автор підкреслює сумною, однак цілком закономірною згадкою про землю як могилу, останній прихисток людини: «*– Ми росли, діти наші множилися, всі одного духа, та війна багато їх поклала в **сиру землю**, а всі, що лишилися, яких ми вігодували і що їх Франко навчив, зробили одну коменду українську, а коменда, каже, має бути Україна*» [с. 176]; «*– Бодай дівки ніколи на світ не родилися; як суки, валяються; одні закопані в **землю**, а другі по шинках з козаками. І нащо воно родиться на **світ Божий?**» [с. 153]. «*Поле за кілька днів **зродило багато, багато хрестів...***» [с. 156].*

Таке трактування збагачує тропеїчний арсенал із художнім образом ЗЕМЛЯ епітетом *сира* (тобто *незатишна, холодна*), антитезою *земля* ↔ *світ божий (померти і бути закопаним у землю ↔ народитися на цей світ, світ божий)*, а також метафорою, яка звучить особливо моторошно, бо переносить «ознаки» мирного поля (здатність давати багатий врожай) на поле після битви, яке стає цвинтарем і «родить» «багато, багато хрестів». Зазначимо: якщо згадки про землю як останній прихисток людини, що вже пройшла свій життєвий шлях, сприймаються до певної міри як норма, бо це звичний обряд християнського поховання, то війна, битва для землі – це щось страшне і ненормальне, бо тоді «*гармати виважували землю з її предвічної постелі*», здавалося, що «*...земля скаржиться на свої рани*» [с. 156].

Серед мікрообразів, які формують макробраз ЗЕМЛЯ, виділяємо кореферентні номінації *світ Божий, світ свій* (у звертанні до Бога, тобто теж *Божий*), *мир (світ) веселий, цей світ, вся земля, мир хрещений*, які підкреслюють закономірну християнськість картини світу персонажів: «*Господи, ти звеселив **світ свій** цими звіздами, а нас, бідних мужиків, звеселив ти Франком. Будеш мати молитву мою за него щодня*» [с. 176]; «*– Ти, пташку, ти ніц а ніц не розумієш. Як мій малий Іван вганяв за тобою, аби тебе ймити; як шукав твого гнізда по межах та грав на сопівці, то ти тогди, пташко, розумно робила, що-с співала, так треба було робити. Твій спів і Іванова сопівка ішли низом, а поверх вас сонце, і всі ви сипали божий глас і надо мнов, і над блискучими плугами, і над всім **миром веселим**. А крізь сонце Бог, як крізь золоте сито, обсипав нас янестев, і **вся земля**, і всі люди відблискували золотом. Так то сонце розчінило весну на **землі**, як у великім кориті...*» [с. 165]; «*І від тяжкої руки господа милосердного я пробував кров свою, діти мої, забрати в **мир хрещений***» [с. 151].

Друге протиставлення: *своя земля (рідний край)* ↔ *чужа земля (чужий край)*: «*– Відпочиваю по дорозі, як дуб, міцно закорінований у **землі**, а галузе під небесами, в школі. Тепер я віджив і ще-м дужий, походжу ще по **свої дорозі**, бо маю доброї, ласкавої душі в собі повну пазуху*» [с. 175] ↔ «*...А другий раз – москаль іде і сонце залягає. І Хина, і Сибір, та дикий нарід з **цілого світа**; старих ріжуть, молоді жінки гвавтують та цицьки відрубують, а малі діти ведуть у колю та розкидають по **пустих землях** у **далекім царстві...***» [с. 151].

У новелі «Вона – земля» запитання газди Семена до гостей («*– Не моє діло питати, але*

чого ви кованими возами та вороними кіньми та з дітьми молодими **землю свою** покинули?» [с. 150]) сформульоване так, що передбачає полісемічне трактування слова ЗЕМЛЯ, бо може бути дешифроване і як *землю свою* – тобто *свій маєток, свої поля, ґрунти*, і як *землю свою* – тобто *Батьківщину свою, рідне село, Буковину*. Одна із ключових ідей новели (і своєрідна реакція на попереднє запитання, висновок бесіди обох газд) передана метафорично: «– *Старий птах найгнізда старого не покидає, бо нове збудувати вже не годен. Бо лішиє, аби єго голова у старім гнізді застигла, як у яру при чужій дорозі*» [с. 151].

Зазначимо, що у цій тропеїчній конструкції епітет *старий* аж ніяк не трактується як *поганий*, оскільки контекст уможливорює однозначне дешифрування авторських інтенцій: *старе гніздо* – це той маєток, обійстя, які господар будував і розбудовував упродовж життя, успадкувавши, можливо, щось і від своїх предків, де народилися його діти і внуки, де будуть *наші кості зогнивали*» [с. 152], де завжди Бог благословляє: «*Як увідете у чужий язик, у великі студені мури, то доля розфурєє вас по каміню, і лиш снитиси вам буде **наша красна земля**, а руки закостенілі будуть з непам'єті сіяти на сміх панам, що спацірують, яру пшеницю по каміню. Бог не прийме вас до себе з того каміння, але віде перед свої ворота, як вас уб'ють на **ваших землях**. Вертайтиси на **свою мнєконьку землю**, а там буде вас Бог благословити і на шибеніці...*» [с. 151].

Антитеза *своя земля* – *чужа земля* у різних контекстах увиразнюється також фактично антонімічними епітетними означеннями-конкретизаторами (*своя, наша, красна, мнєконька* ↔ *пуста, чужа, далека*) і кореферентними номінаціями (*старе гніздо, наші землі, своя дорога (земля), своє подвір'я* ↔ *каміння, пуста земля, далеке царство, чужа дорога, весь світ*).

Натрапляємо в новелі «Сини» і на начебто позитивне розуміння персонажем «чужих земель» («– *Йди ж собі, пташко, в ті краї, де ще колачів не забрали, а дітей не порізали*» [с. 165]), але тільки тому, що на *своїх землях* – багато ворогів, з якими воювали і його сини, батько навіть не знає, де їхні могили. І мати хлопців, а його дружина, померла від тієї розпуки, коли зрозуміла, що синів більше не побачить. Однак і така дескрипція (конструкція описового характеру), як розуміємо з контексту, є винятком, своєрідним криком душі осиротілого батька, який тяжко тужить, але навіть не

просить у Бога повернути синів: «*А я тобі не кажу: воскреси їх, я тобі кажу: покажи гроби, най я ляжу коло них*» [с. 166]. Батько згадує, як він говорив зі старшим, коли той збирався воювати за Україну: «*Сину, – кажу, – та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і єго на це діло; він дужий, най вас обох закопаю у **цу нашу землю**, аби воріг з цього коріння її не віторгав у свій бік*» [с. 167].

Ще одним значним смисловим пластом слова-образу ЗЕМЛЯ є патріотичне розуміння *своєї землі* не просто як рідного села чи рідної місцевості, а як цілої України, тієї України, за яку йдуть гинути найкращі її сини: «– *Послідний раз прийшов Андрій: він був у мене вчений. «Тату, – каже, – тепер ідемо воювати за **Україну**». – «За яку **Україну**?» А він підоймив шаблев груди землі та й каже: «**Оце Україна**, а тут, – і справив шаблев у груди, – отут її кров; **землю нашу** ідем від ворога відбирати...*» [с. 166]. «*Близкотять ріки по **всій нашій землі** і падають з громом у море, а нарід зривається на ноги. Напереді її сини, і вона з ними йде на **тую Україну**, бо вона, **тая Україна**, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоби були всі вкупі*» [с. 159]. «*Чує кожне їх слово, коли-небудь сказане, і кожну розмову за **Україну**. **Всі невиразні і таємні назви** випрядуються з волосся звїзд і, як пребогате намисто, обіймають її шию*» [с. 158].

Якбачимо, поняттєвий, базовий смисланалізованого слова-образу увиразнюється метафоризацією і переплетенням різних значень цього полісеманта, коли автор наче зводить у єдине ціле усі попередні трактування і контекстуальні розуміння досліджуваної лексеми, підкреслюючи, що ЗЕМЛЯ – це одночасно і кожна грудочка ґрунту у нас під ногами, і вся Україна з усіма її «невиразними і таємними назвами», а кров'ю її є кров кожного з нас.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отримані результати проведеного дослідження засвідчують, що у мовній картині світу Василя Стефаника слово-образ ЗЕМЛЯ набуває багатьох додаткових смислів, зумовлених як різноаспектністю тематики новел досліджуваної збірки «Земля», так і насамперед основними характеристиками стильової домінанти автора.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальнішому аналізі ключових слів-образів у художній творчості зазначеного автора з метою формування цілісної картини світу Василя Стефаника загалом і його мовної картини світу – зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стефаник В. Камінний хрест / упорядкування текстів, передмова І.М. Андруссяка. Київ : Школа, 2007. 272 с.
2. Василь Стефаник у критиці та спогадах : статті, висловлювання, мемуари / упоряд., вступ. стаття та прим. Ф. Погребенника. Київ : Дніпро, 1970. 482 с.
3. Гнідан О.Д. Василь Стефаник : Життя і творчість : посібник для вчителя. Київ: Радянська школа, 1991. 222 с. URL: <https://cutt.ly/mJ7ePZf> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Василь Стефаник – художник слова / редкол.: В.В. Грещук, В.І. Кононенко, С.І. Хороб. Івано-Франківськ : Плай, 1996. 272 с. URL: <https://cutt.ly/HJ7egPp> (дата звернення: 21.06.2022).
5. Піхманець Р. Іван Франко і Василь Стефаник : взаємини на тлі доби : монографія / НАН України, Інститут українознавства при Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника, Львівське відділення Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка; наук. ред. М.З. Легкий. Львів, 2009. 262 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1364377/> (дата звернення: 20.06.2022).
6. Слоньовська О.В. Василь Стефаник : маестро української новели : монографія. Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2021. 280 с.
7. Косташук В.А. Володар дум селянських : 2-е вид., доп. Ужгород : Карпати, 1968. 190 с.
8. Гоян Я. Дорога : літературний портрет Василя Стефаника : 2-е вид. Київ : Веселка, 2005. 72 с.
9. Процюк С. Троянда ритуального болю. Роман про Василя Стефаника. Київ : Академія, 2010. 184 с.
10. Горак Р. Кров на чорній ріллі : есе-біографія Василя Стефаника. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 608 с.
11. Горак Р. Василь Стефаник : художньо-есеїстичне видання : у 3-х кн. Львів : Априорі, 2015.
12. Стефаник В. Зібрання творів : у 3 т. у 4-х кн. / редкол. : С. Хороб (голова), Є. Баран, Р. Голод та ін. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2020.
13. Словник української мови : у 20 т. / Київ : Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2010-2021. URL: <https://cutt.ly/jKwwAU4> (дата звернення: 20.06.2022).
14. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. С. 243-245. URL: <http://surl.li/berdv> (дата звернення: 20.06.2022).

УДК 811.161.2'37:23

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.23.1.3>

**АСОЦІАТИВНЕ ПОЛЕ КОНЦЕПТУ ВІЙНА
У СВІДОМОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ**

**ASSOCIATIVE FIELD OF THE CONCEPT OF WAR
IN THE PERSPECTIVE OF UKRAINIAN YOUTH**

Близнюк К.Р.,

orcid.org/0000-0001-8394-3079

кандидат філологічних наук,

*старший викладач кафедри загального і слов'янського мовознавства
Національного університету «Києво-Могилянська академія»*

Скідченко Р.О.,

orcid.org/0000-0001-8394-3079

студент II курсу факультету гуманітарних наук

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Концепт ВІЙНА супроводжує людство увесь період його існування, проте слова на позначення війни в індоєвропейських мовах первісно мали зв'язок із мисливством, а не міжлюдськими конфліктами. У сучасній українській мові слово «війна» тлумачать як боротьбу між державами чи суспільними класами або як суперечку, ворожнечу з ким-небудь. Дослідження концепту ВІЙНА на матеріалі текстів художньої літератури, фольклору та психолінгвістичних експериментів засвідчують домінування емоційних складників у його структурі. Метою пропонованого дослідження є аналіз асоціативного поля концепту ВІЙНА, що сформувалося у свідомості української молоді з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації. Для досягнення поставленої мети у квітні 2022 р. було проведено вільний асоціативний експеримент серед представників української молоді віком від 15 до 30 років. 1009 анкет було відібрано для аналізу. Респонденти назвали 1522 асоціації на стимул «війна», найчастотнішими з яких є *смерть*,